

DE STRIK GEBROKEN

PREDIKING

OP DEN „BEVRIJDINGS-ZONDAG”

6 MEI 1945

DOOR Dr. P. D. TJALSMA,
REMONSTRANTSCH PREDIKANT TE ROTTERDAM.

Gezongen werden de liederen 226, vrs. 1 en 2; 323: vrs. 1, 2 en 3; 144 uit den bundel van den N. P. B., en aan het slot van den dienst twee coupletten van het Wilhelmus.

Vorgelezen werden Psalm 46, Psalm 124 en de Boodschap van het Convent der Kerken.

Tekst: Psalm 124 : vrs. 6, 7 en 8 (Leidsche vertaling)

„Geprezen zij de Heer.
Die ons niet ten prooi gaf aan hun tanden.
Wij ontkwamen levend, als een vogel
aan des vogelvangers strik:
De strik brak — en wij waren vrij.
Onze hulp is in den naam van den Heer,
den Schepper van hemel en aarde!“

Na een week van groeiende spanning, een week, waarin de groote gebeurtenissen elkaar in verbijsterende snelheid hebben opgevolgd en wij allen het besef hadden: een lawine stort zich neer, alles meenemend wat zij op haar weg ontmoet, en wie of wat zal haar stuiten? . . . , staan wij nu, opeens en toch nog, gelijk steeds, onverwachts, voor een nieuwe werkelijkheid: de wapenen zijn neergelegd, de oorlogstoestand is — naar het schijnt — voor ons land en volk beëindigd, de deur der bevrijding gaat open, eindelijk, na vijf bittere jaren van onrecht, van druk en onzégbaren nood. Met den ouden psalm, die op Kerstmorgen in onze Kerken klinkt, mogen wij zingen, in den meest letterlijken zin van deze woorden: „Het juk is van den hals genomen, God lof, wij zijn geen slaven meer!“

Of zeg ik al te veel? Waarschuwen bezonnenheid en voorzichtigheid onder U mij om toch vooral geen oogenblik te vergeten, dat er — ondanks alle hoe dan ook tot ons gekomen berichten — aan den feitelijken ouden toestand nog niets veranderd is, dat de macht nog in dezelfde handen is als waarin zij deze vijf jaren was en dat er tusschen „wapenrust“, zooals men de huidige situatie wenscht te noemen en vrede nog een groote afstand is? Ik weet het. De afgeloopen vier en twintig uren hebben niet in elk opzicht het beeld gegeven, tenminste niet hier in Rotterdam, dat we hadden gewenscht en waarvan we Vrijdagavond hebben gedroomd. We staan momenteel in een uiterst-merkwaardige maar tegelijk onze zenuwen-slopende situatie, een situatie die door het korte maar veelzeggende woordje „bijna“ zou kunnen worden gekarakteriseerd: het „bijna“ met heel zijn mengeling van hebben en toch niet-hebben, van weten en toch nog niet-weten, van hoop en teleurstelling beide.

Zijn wij vrij? Er is in deze vijf jaar zooveel opveerende blijdschap geweest, waarop alleen nieuwe droefenis volgde, zooveel vredeshoop, waarvan toch niets bleef staan — nu ook bevinden wij ons aarzelend — hebbend en niet hebbend, wetend en niet-wetend — in deze nieuwe werkelijkheid. Is 't waar, zijn wij vrij? Voorzichtigheid, door de jaren geleerd, zegt: zoolang de binnentrekkende Canadeezen het U niet hebben verteld, de vlaggen er niet van hebben gesproken, het oranje er niet van heeft getuigd, kunt gij het niet gelooven.

Maar een vreemde en diepe ontroering, die wij deze laatste dagen in ons dragen, een bewogen blijdschap, die trots alle vele desillusies dezer jaren toch trilt in ons hart, ze doen ons weten — boven alle „bijna“ van weten en niet-weten uit —: en toch is Holland vrij, Holland gaat onwankelbaar zeker z'n vrijheid

tegemoet, wij zijn, vandaag of morgen zal het zijn, weer ons zelf, met Gods hulp en in Zijn bijstand mogen wij en onze kinderen weer leven en ademen, denken en spreken, werken en bouwen gaan in die vrijheid, die Hollands kostelijke erfdeel door alle eeuwen is geweest.

Is het dan wonder, dat wij — gelijk vijf jaren geleden, toen de storm der vernietiging over ons land en onze stad was losgebroken — ook thans, in bijna dezelfde Meidagen, hier samen willen komen — met de honderdduizenden in alle bedehuizen op dezen morgen — om God te danken, te danken uit den grond onzer harten, voor Zijn redding en bevrijding? Wat nog onzeker mag zijn, de capitulatie is een feit, dat wil zeggen: het einde van dezen genadeloozen oorlog met z'n menschenmoord en grenzenlooze vernietiging is in zicht; na vijf steeds donkerder en zwaarder wordende jaren van haat en wraakzucht, van zonde en lijden, van angst en strijd, van honger en ellende en ontbering is de vrede nabij. De vrede! Zullen wij het woord nog kennen, nog waard zijn? God heeft ons uit het land der schaduwen des doods willen uitleiden, uit het slavenhuis van druk en macht en willekeur wil Hij ons volk voeren en het in de ruimte zetten. Zal ons hart Hem niet zoeken en danken? Geprezen zij de Heer! De schrijver van de 124sten Psalm getuigt hoe zijn volk en land — het kleine Israël, eenmaal onder den voet geloopt en onder zwaren druk gezet door de groote nabuur Assyrië — door Gods Hulp is geleid en gesterkt en bevrijd, en in woorden en zinnen, die wij stuk voor stuk op ons zelf, op ons eigen lot en beleven kunnen toepassen, schrijft hij 't neer: „Ware God niet vóór ons geweest — laat Israël spreken — ware God niet vóór ons geweest, toen menschen tegen ons opstonden, dan hadden ze ons levend verslonden, toen hun toorn tegen ons ontbrandde, dan hadden de wateren ons overstelpt en er was een vloed over ons heengegaan.“ Maar de oude schrijver weet: de Heere God is vóór hen geweest, Hij is met het kleine geknechte volk in Kanaän en heeft het bewaard in Zijn hand. Geprezen zij de Heer!“ Zoo weten ook wij: de Heere God is geweest met dit kleine, bezette en verdrukte volk aan de lage kusten en heeft het vastgehouden en bewaard in de greep van Zijn barmhartigheid. Geprezen zij de Heer!

Neen, ik bedoel niet te zeggen dat God met het Nederlandsche volk een bijzonder, een heel eigen verbond zou hebben gesloten. In dien te menschenlijken en te particularistischen zin vat ik het „God met ons“ niet op. Deze oorlog met z'n ontzettende lessen moge veeleer gezien worden als een huiveringwekkend-ernstige, huiveringwekkend-duidelijke roepstem van dien God,

Die niet met zich laat spotten en Wiens oordeel, onafwijsbaar, gaat over natiën en volken, over menschenlevens en menschenharten. Deze oorlog is een sprake van God tot ons allen, tot welk volk of land wij behooren: zóó doet gij, mensch, zóó zijt gij, hiertoe komt gij, als gij den band met Uw Schepper en Heer losmaakt, als gij Zijn hand loslaat! Wie hiervan niets verstaat, heeft de diepste maning van al dit leed en kwaad van vijf jaren nog niet begrepen. Maar ik bedoel alleen te zeggen: midden in Zijn gramschap heeft God ons toch machtig en krachtig Zijn barmhartigheid, Zijn genade doen gevoelen. Hij heeft ons volk — in honderdduizenden van zijn mannen en vrouwen, ouderen en jongeren — vastgehouden, gestut en gesteund en vertroost en wonderlijk bemoedigd; God is met ons volk geweest: Hij heeft in dat volk strijdkracht en offerkracht gelegd, de dapperheid van een uiterlijk verzet, dat niet boog, niet bukte, maar bleef staan, 't zij dan gehavend en gewond, Hij heeft mannen- en vrouwenharten wonderbaarlijke moed en volharding gegeven, Hij heeft den besten onzer jeugd die innerlijke vrijheid geschonken, die midden in de ergste slavernij blijft en onaantastbaar is. O, er zijn vele dingen, die in ons zelf en om ons heen en in ons volk ons hebben teleurgesteld en verontrust en tot schaamte gebracht deze jaren, maar — tot zoover gekomen en hier staande op dezen dag — getuigen wij het toch ook van heele harte: „Ware de Heer niet vóór ons geweest — laat Holland spreken — ware de Heer niet vóór ons geweest, toen menschen tegen ons opstonden, waar waren wij gebleven? Geprezen zij God!“ Ja, geprezen zij God, Die ons niet ten prooi gaf aan hun tanden! Hoe realistisch gezegd maar hoe waar! Een prooi was ons land, een gemakkelijke prooi en buit voor den oppermachtige, in die mooie, klare Meidagen vijf jaar terug. Een licht te veroveren prooi onze steden en akkers met alles, wat zij aan waardevoels, aan begeerenswaardigs, aan kostbaars in zich droegen. Een prooi wij zelf en het onze, onze kinderen, de levens onzer mannen en zonen en broeders. Een prooi voor de alles vernielende, alles verslindende macht, die, eenmaal begonnen, van geen ophouden weet, maar als de bloedzuiger eischt: meer, meer! Wij waren een prooi, materieel, geestelijk, naar lijf en ziel. En toch waren wij het niet. Toch hebben wij door die jaren heen geweten en weten het ook nu: God gaf ons niet tot prooi; het beste, het eigenlijke, dat gaven wij niet, dat viel niet ten offer, dat hielden wij vast, met en door Gods kracht, naar het oud devies, dat op dat beste zinspeelt: Je maintiendrai! Steden kunnen vernield worden, duinen verminkt, polders onder water gezet, eigendommen genomen, levens

gevorderd — maar wij bleven in den kern van ons volk wie wij waren. Geprezen zij de Heer, Die ons — ons zelf, ons beste deel, ons geloof in het licht van Zijn waarheid en gerechtigheid, ons geloof in de kracht van Zijn overwinning — niet ten prooi gaf! — Geprezen zij God! Wij zijn levend ontkomen, zooals een vogel uit des vogelvangens strik!

Levend ontkomen! Bij alles wat we in deze jaren hebben moeten dragen en doorstaan, bij alle kou en honger van dit laatste jaar, kunnen wij alleen maar ontroerd dankbaar zijn, dat God ons en die ons lief zijn, levend er door heeft geleid en voor elkaar heeft laten behouden. Wat worden veel ontberingen klein en onbeteekenend, als gij moogt weten, nu, nu de bevrijding daar is: wij hebben elkaar nog, wij zijn nog met elkander. Maar in hoeveel gezinnen en hoeveel harten is ook nu nog niets dan onzekerheid en onrust over dierbare levens, ver weg, al zoo langen tijd, en nu daarginds in den chaos van een ontredderd land? En in hoeveel gezinnen en hoeveel harten steekt in deze dagen van nationale vreugde om nationaal bezit de heel persoonlijke smart om wie ging — in de jonkheid van de jeugd — voorgoed, om wie viel als offer, voor Koningin en land, voor roeping en plicht? Duizenden zijn gevallen — Nederlandsche mannen en jongens — in dienst van en terwille van de Nederlandsche zaak: zij vielen en gaven hun leven voor de toekomst, de vrijheid, een herrijzend Nederland, voor ons allen. Laten wij hen niet vergeten, brengen wij op dezen dag hen allen, allen die vielen voor de zaak van gerechtigheid en vrijheid, onze eerbiedige groet en onzen stillen dank. Gedenken wij staande onze dooden dezer vijf jaren!

Geprezen zij God! Levend zijn wij ontkomen, zooals een vogel aan des vogelaars strik. De strik is gebroken — wij zijn vrij! — Het kan ons soms treffen, hoe de oude bijbelwoorden in onnavolgbare kracht en klaarheid de dingen teekenen, zooals ze gelden, ook voor ons. Ontkomen aan den strik, zooals een vogel ontkomt aan den strik, door den sluwen vogelaar hier en ginds en nu en telkens weer opgesteld. Want zóð hebben wij het toch gevoeld. Vijf jaren lang. En in steeds sterker, steeds beklemmender, steeds benauwender mate. Het was een strik, die om ons werd gespannen, los eerst, onschuldig, los, vast en vaster steeds. Een strik, die ons overal omvatte, vasthield, wurgde. Die ons leven doodkneep, onze ziel, onze blijdschap, onze werkkraft, ons vertrouwen in God en elkaar en onszelf verlamde en vermoordde. Een strik om onszelf heen, en om onze kinderen. Om ons geweten en ons denken. Om ons spreken en handelen. Om heel ons volk.

Het ergste lijden dezer jaren — geleden in en buiten de concentratiekampen, in en buiten de gevangenissen — was niet de honger, al is zij een scherp zwaard, was niet het lichamelijke lijden, al kan dat een sterken man breken, maar toch dat andere: die strik om de gewetens die klem op de gewetens, gespannen en ons voorgezet, telkens op andere wijze, door een vogelaar, die zijn booze werk verstond.

Maar: geprezen zij de Heer! De strik is gebroken — wij zijn vrij. Deze wurging der zielen houdt geen stand; zij moet breken, na korter of langer tijd, ten spijt van alle concentratiekampen. Zij is gebroken. Het heeft lang geduurd, te lang als wij opsommen, wat zij heeft bewerkt aan onherstelbaar lijden en namenlooze smart. Toch heeft het ook weer kort geduurd. Tyrannie kan lang heerschen, maar toch gaat zij in korte uren ten onder. Dictatuur kan lang volharden, toch breekt ze opeens onder enkele mokerslagen stuk. Macht kan lang de baas zijn, totdat God haar wegwischt van de aarde. De strik is gebroken: hij leek zoo fabelachtig sterk maar hij verwaait als nietig vlechtwerk, touw voor touw en knoop voor knoop. De strik breekt en valt en de vogelaar, die hem uitdacht en maakte. Eén is de Sterke, Zijn werk blijft, God regeert. Geprezen zij de Heer. De strik is gebroken — wij zijn vrij!

Wij zijn vrij! Neen, wij kunnen het nog niet gelooven. Niet alleen, omdat het uiterlijke stadsbeeld van deze vrijheid nog niet getuigt, maar vooral omdat er teveel is gebeurd, teveel is geknoeid en geknauwd, teveel is verstikt en gewurgd, te veel . . . dan dat ons hart nu opeens zou kunnen juichen. Onze vreugde staat in de vreemde sfeer van het „bijna” en dat zal met veler onzer ook zoo blijven, tenminste nog langen tijd. Daarvoor dragen zij — dragen eigenlijk wij allen — te sterk de sporen van onze levensworsteling dezer jaren met ons mee, gelijk Jacob bij de Jabbok.

Toch — nog eens — een diepe ontroering klimt in ons op: wij zijn vrij en gaan de vrijheid tegemoet, de wapens rusten en de vrede komt. Na alle vernietiging, eindelijk de opbouw, na deze razernij eindelijk de bezinning, eindelijk de mogelijkheid weer ongehinderd, onbedreigd te mogen ademen, liefhebben en leven.

De strik is gebroken — wij zijn weer vrij. Ons land en ons volk zullen zich herstellen. God zij geprezen, die ons het Oranjehuis heeft bewaard en ons straks de Koningin weer in ons midden brengt, de Vrouwe, wier hart in nood en lijden geklopt heeft in groote en warme liefde voor haar volk, die met ons heeft geleefd en gezucht, gebeden en gestreden en die ons dat sterke woord heeft toegeroepen:

„Voorwaarts, Vaderland, de riemen onder de kin;
Met God door bloed en tranen een schooner toekomst in!”

Wij gaan de vrijheid en den vrede tegemoet. Voor velen komen ze te laat. Honger en ellende hebben hun vreeselijk werk maar al te goed gedaan. Velen zijn kapot en gebroken, lichamelijk en geestelijk. Er zal veel waarachtige liefde, veel barmhartigheid, veel solidariteit onder ons moeten zijn.

Voor al veel geloof, reëel, daadwerkelijk, d. i. zich in daden omzettend Godsgeloof, om te werken het vele werk, dat wacht. Wij hopen op het idealisme en het geloof van onze jeugd. Zij is voor zulk een groot deel overleefd gebleven in dezen oorlogstijd; geve God dat zij rechtop blijft staan en gaan in de jaren, die komen!

Moge ons aller hulp zijn in den naam van den Heer, den Schepper van hemel en aarde! Indien wij ooit de leegheid en de misère kunnen inzien van een leven zonder Hem, dan is het in deze jaren van oorlog en wat oorlog is en brengt. In den oorlog openbaart zich de van God losgeslagen menschengeest. Onze hulp zij in Zijn naam! Wij zijn hier bijeen elken Zondag, maar nu bijzonderlijk, om te getuigen, in dank en vreugde, van Zijn kracht, die onze zwakheid droeg — laat dan de bede in onze harten rijzen, sterk boven onze zorgen en nooden uit — dat wij nu en morgen onze hulp zullen blijven stellen in Zijn naam, zoekend Zijn Waarheid en Gerechtigheid, zoekend Zijn Genade en Liefde. ons geopenbaard in Christus onzen Heer.

Er wachten nog zware tijden, groote moeilijkheden, talloze problemen: het is met vrede en vrijheid nog lang niet alles klaar, ons volk in het klein en de wereld in het groot staan nog pas aan 't begin van veel arbeid, veel strijd: als wij maar Gods hand vasthouden, Zijn tucht niet ontlopen, Zijn woord niet ontvluchten, Zijn oordeel erkennen, Zijn reddende kracht blijven zoeken . . .

„O God” bidden wij op dezen dag,
„O God, die droeg ons voorgeslacht
in nacht en stormgebruis,
Bewijs ook ons Uw trouw en macht
Wees eeuwig ons tehuis”.

Amen.